

Yoshlar tarbiyasida oila ma'naviyatining o'rni

SamDAQI o'qituvchisi Mamarasulov Sh, I.Egamov, Nomurodov G'

Ma'naviyat – faqat insonga xos bo'lgan xususiyatdir. Ma'naviyat bilan tutash bo'lgandagina odam farzandi Inson degan buyuk va sharaflı nomga muyassar bo'ladi. Lekin ma'naviyat insonning tug'ma xususiyati emas. U – oilada, hayot tajribasi natijasidagina shakllanadi va rivojlanadi. Shu sababli – I. Karimov ma'naviyatning ijtimoiy mohiyati ustida to'xtalib, u “Insonga ona suti, ota namunasi, ajdodlar o'giti bilan birga singadi” degan chuqur falsafiy fikrlarni ilgari suradi.

Darhaqiqat, ma'naviy barkamollik, beshikdagi allaning mazmunidan, bolani kiyintirishu uni halol luqma bilan boqishdan boshlanadi. Bola tarbiyasini dono xalqimiz aytganidek, u hali tug'ilmasdan, ota, ona va butun oila a'zolari hamjihatlikda boshlamog'i lozimdir.

Olamda barcha narsa juft – juft bo'lib yaratilgan. Juft bo'lib yashash tabiat qonunidir, lekin oila bo'lib yashash barcha maxluqotlar orasida faqat insonlarga xosdir.

Oila – jamiyatning birinchi va birlamchi bug'inidir, zarrachasidir. Jamiyat ana shu kichik zarralardan tashkil topadi. Er – xotin, ikki tirik vujudning, ikki olamning o'zaro ittifoqidan paydo bo'lgan uchinchi bir olam – bu oiladir.

Oila poklikka va soflikka, ikki tomonlama muhabbatga va vafodorlikka asoslanishi kerak. Bu farzandlar tarbiyasi uchun muhim omil xisoblanadi.

Shaxs ma'naviyati, uning dunyoqarashi, e'tiqodiga ko'nikmalar majmui asosan oilada shakllanadi. Shuning uchun yoshlar tarbiyasida oila ma'naviyatining o'rni beqiyosdir.

Ma'naviy barkamol insonni tarbiyalashda oilaning tutgan o'rni benihoya kattadir. Aslida ham oila jamiyatning bir tarkibiy bo'lagi. Jamiyatda ro'y berayotgan barcha jarayonlar oilaga, kishilarning turmush tarziga bevosita ta'sir qiladi. Har bir inson oilaning o'zidayoq yoshligidan boshlab ma'naviyatning manbalaridan oziqlanib boradi. Avvalambor, oilada ota – onaning o'rni, boshqa oila a'zolari bilan munosabati bola uchun maktabdir.

Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar u qaysi tizim bo'lishidan qat'iy nazar, jamiyat a'zolari o'rtasidagi o'zaro munosabat jarayoniga mos kelishi kerak. Jamiyat a'zolari o'rtasidagi munosabat qonunlar, qoidalar, tartib intizom bilan belgilanib, boshqarilib turiladi va bu narsa oilada ham o'z aksini topadi. Oilaviy munosabatlarni boshqarishda asosan ota – onaning, yoshi katta kishilarning o'ziga xos o'rni bo'ladi.

Inson butun hayoti davomida oila ta'sirida yashaydi. U individual va ijtimoiy ko'nikmalarni hosil qilibgina qolmay, o'zaro munosabatlarni yo'lga qo'yish bo'yicha ota – onalik malakasini ham shakllantiradi.

Ayniqsa shaxsning ma'naviy faolligini shakllantirishda oila hal qiluvchi omildir.

Oilada asrlardan beri avloddan avlodga o'tib kelayotgan an'analar, urf odatlar davom ettiriladi, har bir oila a'zosiga singdiriladi. Masalan, oilada o'zaro hurmat

hammaning qon – qoniga singib ketgan. Yana oilada yoshi ulug' kishilarning fikri doim hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ularning hurmati joyiga qo'yilmog'i shart. Yoshi katta kishilarni uyning to'riga o'tqazish, ularga duo fotiha qildirish, birinchi bo'lib dasturxonga qo'l uzatish yoki yoshi katta kishi gapirayotganda quloq solib turish kabi an'analar borki, bularni har bir oila a'zosi bajarishi lozimdir. Ota onaga bo'lgan hurmat, oilaning boshqa a'zolari o'rtasidagi hurmat kabi odatlar o'zbek oilasining gultoji hisoblanadi.

Oiladagi muhit, vaziyat jamiyatdagi muhit, vaziyatga mos bulmog'i kerak. Aks holda bunday oila a'zolarini jamiyat qabul qila olmaydi.

Odamzod biror inshoot yoki korxonona qurib bitkazib maxsulot chiqara boshlasa, cheksiz quvonadi. Lekin insonni dunyoga keltirish va uni barkamol benuqson shaxs qilib tarbiyalash maxsulot ishlab chiqarishdan ulug'roq va mashaqqatliroq ish ekanini uncha muncha odam anglayvermaydi. Xolbuki, oila qurish, farzandni dunyoga keltirish va tarbiyalash, uy – ro'zg'or yumushi shunchaki ishlar emas. Balki aynan shu jarayonlar oqibatida to'la qonli inson voyaga yetadi.

Insonning yetuklik darajasiga yuksaltirishda yana bir asosiy omil tarbiyadir. Ijtimoiy hayotda tarbiya manbai juda ko'p va turlituman. Lekin onaning, ayolning tarbiyasi odamning shakllanishida g'oyat muhim ahamiyatga egadir. Ona bolani faqat aql – idrok bilan emas, balki tuyg'ular, nozik hislar bilan ham tarbiyalaydi. O'zida neki bo'lsa bolasiga ato etadi. Ona tarbiyasini olmagan, uning mehr – muhabbatiga qonmagan inson ruhan majruh bo'lib qoladi. Ona parvarishi bola tug'ilib, balog'at yoshiga yetguncha uzluksiz davom etsa, yaxshi samara beradi, tarbiyada biror bir sababga ko'ra uzilish bo'lsa yoki onaning o'zi jismonan va ruhan toliqsa, yoki ayolning o'zida nuqson bo'lsa bolaning tarbiyasida ham nuqson bo'ladi.

Insonning ma'naviy faolligining yana bir muhim belgisi ta'lim hisoblanadi. Ta'lim sohasida oilaning ta'siri, ahamiyati benihoya kattadir. Oilaning moddiy darajasi, oilaviy udumlar, ota – onaning ma'lumoti-yu madaniyati, ularning bolani bilim olishi hamda o'zlashtirishini doimiy nazorat qilish va yordamlashishi ma'naviy faol shaxs tarbiyalanishiga asos bo'ladi.

Ma'lumki har bir oilaning huquqlari jamiyat tomonidan qonun yo'li bilan himoya qilinadi. Lekin oilaning ham jamiyat oldida burchi mavjud. Mana shu burchni bajarish uchun har bir oila a'zosi jamiyat oldida javob beradi. Qaysi bir oila a'zosi o'z burchini bajarmay qonun yoki tartibni buzsa, unga tegishli chora ko'riladi. Qonunni buzish holati to'satdan ro'y bermaydi. Buning uchun ma'lum sabablar yig'indisi bo'ladi. Bu sabablarni o'z vaqtida o'rganib, ijobiy hal qilishda har bir oilaning jamiyat talabiga mos shakllanishida mahalla qo'mitalarining roli muhimdir. "Mahallang otang" degan maqolda juda katta ramziy ma'no bor. To'g'rirog'i sobiq Ittifoq davrida O'zbekiston shaharlarida mahalla qo'mitalari faoliyat ko'rsatgan, lekin ularga davlat tomonidan hyech qanday yordam yoki qo'llab quvvatlash bo'lmagan. Qishloqlarda esa mahalla haqida gap ham bo'lmagan. Shu tufayli, u davrda mahalla bilan oila o'rtasidagi munosabat ham o'ziga yarasha bo'lgan.

Mahallaga e'tibor faqat bizning zamonamizda, istiqlolga erishganimizdan keyingina, davlat ahamiyatiga molik ishga aylandi. Prezidentimiz mustaqillikka

erishganimizning dastlabki davridayoq, bu ishga alohida e'tibor berdi. Respublikada, "Mahalla xayriya jamg'armasi" tuzildi. Uning tizimlari viloyat, tumanlarda tashkil etilib, shaharlar bilan birgalikda qishloqlarda ham faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Ular olib borayotgan tashkiliy, tarbiyaviy ishlar xalqimiz manfaatlari bilan uyg'unlashib ketmoqda.

Xullas, bugungi mustaqillik davri oilasi mamlakatimizning tayanch nuqtasi bo'lishi bilan birgalikda ma'naviyatimizni rivojlanishida eng ishonchli va ulug' maktab bo'lib kelmoqda.